

UNIFICAREA LEGISLATIVĂ ÎN PERCEPȚIA PROFESIONIȘTILOR DE LA „GAZETA TRIBUNALELOR” (1933)

România întregită s-a dezvoltat organic într-o modalitate care, fără a fi unică (elemente comune putând fi identificate atât la vecinii noștri, cât și la alte state europene), are o doză mare de individualitate; efortul de a obține un cadru juridic unitar a necesitat o lungă și sinuoasă gestație, dominată de Constituția din 1923, punct central și reper incipient al amplului efort constructiv. Întreaga perioadă a fost marcată, într-un fel sau altul, în plan legislativ, de eforturile pentru realizare unificării legislative. Istoriografia românească¹ nu oferă mărturii directe, dar contextualizează epoca și fenomenul, prin aserțiunile sintetice ale unor corifei ai istoriografiei românești².

* George LASCU, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Școala Doctorală de Științe Umaniste, Domeniul Istorie

¹ *Istoria românilor*, vol. VIII: *România întregită (1918-1940)* (Academia Română. Secția de Științe Istorice și Arheologie). Prof. univ. dr. Ioan Scurtu, coordonator. Dr. Petre Otu, secretar, Editura Enciclopedică, București, 2003 /856 pp. + 48 pl. color/. De asemenea, a se vedea pentru rezultatele istoriografiei de până la 1989 ampla sinteză – Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II. Partea I, 1918-1933; vol. II. Partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, 1988 /1.200+1.584 pp./

² Ioan Scurtu, *Monarhia în România 1866-1947*, Editura Danubius, București, 1991; Idem, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX*, Editura Paideia, București, 1999; Ion Agrigoroaie, *România interbelică*, Editura Universității „Alexandru I. Cuza”, Iași, 2001; Ioan Scurtu, *Viața cotidiană a românilor în perioada interbelică*, Editura RAO, București, 2001; Ion Agrigoroaie, *România interbelică în paradigma europeană*, Editura Universității „Alexandru I. Cuza”, Iași, 2005; Idem, *România interbelică – economie, administrație, apărare*, Editura Universității Petrol-Gaze, Ploiești, 2008; Ioan Scurtu, *Politică și viață cotidiană în România interbelică în secolul al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea*, Editura Mica Valahie, București, 2011; Idem, *Istoria civilizației românești*.

Mărturiile de epocă sunt surse istoriografice consacrate; cu atât mai mult, mărturiile unor contemporani implicați direct în evenimente, ca profesioniști marcanți ai epocii. În speță, periodicele juridice românești reprezintă surse alternative³ utilizate extrem de rar. Practic, nu am identificat în circuitul istoriografic românesc apeluri la ele. În acest sens, recuperarea documentară⁴ pe diferite surse și paliere tematice nu poate decât să se constituie într-o primă etapă, necesară și obligatorie, pentru înțelegerea suplimentară a evoluției societății românești interbelice.

Perioada interbelică (1918-1940), Editura Enciclopedică, București, 2012; a se vedea și sintezele – Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Partidele politice din România (1862-1994)*, Editura Mediaprint, București, 1995; Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Enciclopedică, București, 1998; Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1999 (cunoaște mai multe ediții, revăzute și adăugite; în 2008: ediția a IV-a)

³ Relev, în contextul temei de cercetare doctorală a subsemnatului (*Evoluții ale societății românești interbelice, reflectate în periodice juridice*), comunicarea susținută în cadrul primei ediții a Congresului Național al Istoricilor Români (Cluj-Napoca, 25-28 august 2016) – *Surse documentare pentru istoriografie: periodicele juridice românești din perioada interbelică*; această comunicare a fost susținută în cadrul secțiunii *Raportul dintre cadrul politic și cadrul juridic în istoria românilor*. Nu este inutil de menționat prezența, de asemenea, în cadrul Congresului, a unei alte secțiuni dedicată istoriei Dreptului – *Probleme actuale ale istoriografiei românești. De la politizarea istoriei la noile metode de cercetare*

⁴ Pași în acest sens au fost realizați în ultima perioadă; a se vedea: George Lascu, „Opera legislativă națională realizată de Suveranul Țării”, exprimată într-un număr festiv al revistei „Justiția” (iulie-august 1938)”, în Virgil Coman, Luminița Stelian, Nicoleta Paraschiv (Grigore) (coord.), *Profesor universitar dr. Valentin Ciorbea la 70 de ani. O viață în siajul muzei Clío*, Editura Etnologică, București, 2016, p. 167-201; Idem, *Aspecte ale societății românești interbelice, reflectate în numărul inaugural al revistei „Justiția” (decembrie 1937)*, în Nicoleta Ciachir, Sorin Marcel Colesniuc (coord.), *În amintirea unui istoric român: Nicolae Ciachir*, Editura Etnologică, București, 2016, p. 808-834; de asemenea, Idem, *Cum a devenit o vacă ditamai calul. Cazuri amuzante de fals semnalate de Henri Stahl*, în „Historia”, XVII, nr. 183, apr. 2017, p. 80-82; Idem, „Nimeni nu știe când să se retragă”. *Despre pensionarea intelectualilor în interbelic*, în „Historia”, XVII, nr. 185, iun. 2017, p. 80-82; Idem, *La noi primează nu lupta de idei, ci lupta de persoane*, în „Magazin istoric”, anul L, serie nouă, nr. 8 (605), aug. 2017, p. 51-5.

„Gazeta Tribunalului. Organ săptămânal juridic-social-economic” a apărut la București, în perioada 7 martie - 19 august 1919, fiind editat „sub direcția unui comitet”⁵. Anunța o apariție regulată, joi, un exemplar costând inițial 25 de bani (foarte curând, prețul avea să crească la 1 leu). Abonamentul anual avea un cost general de 80 lei și un cost special de 40 de lei pentru avocați, magistrați și funcționari judecătorești. Redacția și administrația își aveau sediul în bulevardul Elisabeta nr. 1, București.

Într-un cuvânt-înainte *Către Cetitori*, Comitetul (cu membri nenumiți) anunță: „Azi, când toate clasele sociale se frământă pentru propășirea și atingerea idealului lor, azi când toate breslele își valorifică drepturile prin sacrificii neprecupețite, noi, care reprezentăm clasa cea mai cultă, trebuie să ne înălțăm mai presus de interesele noastre zilnice și cu forțe unite să luptăm pentru menținerea prestigiului nostru de corp luminat. Pentru a usca neghina din ogorul nostru și pentru a ușura suferințele din sanctuarul dreptății, apărăm noi. Drumul nostru știm că va fi greu, dar suntem hotărâți, ținta noastră e fixată și pasul ne e sigur și sănătos. Coloanele ziarului nostru se vor deschide primitoare tuturor acelor cari își fac un apostolat din îndeplinirea îndatoririlor pe care le au în justiție. D-nii magistrați, avocați și funcționari judecătorești își vor putea spune cuvântul și cererile juste vor avea toată sollicitudinea noastră. În schimb nu vom trece cu vederea nici o abatere. Ori ce ilegalitate va fi înfierată cu toată puterea pe care ne-o dă acest organ și voința noastră neclintită. Vrem o atmosferă nouă și curată în timpul dreptății și o vom avea”⁶.

Proprietarii ziarului erau G. Cloni, Gh. Cotescu și Matei Iosefachi, primii doi fiind și prim-redactori, iar ultimul, director. Fapt relativ comun în epocă, ziarul a avut o apariție în două serii: după nu mai mult de 15 numere, apărute relativ regulat, în 1919, încetându-și apariția, pentru a o relua la nu mai puțin de unsprezece ani distanță, în 1930⁷: „S’au scurs 11 ani de atunci. Epocă tulbură în care patimile, stăvilite de puterea armelor și de grozăvia războiului, îngenunchiau înaintea ideii de drept și dreptate. Preoții cari oficiau în templul

⁵ *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, Tom III. *Catalog alfabetic: 1919-1924*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987, p. 414.

⁶ Comitetul, *Către Cetitori*, în „Gazeta Tribunalului”, I, nr. 1, 7 mar. 1919, p. 1.

⁷ Reapare în toamna anului 1930 (trei numere), continuând până în 1944. *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, Tom IV. *Catalog alfabetic: 1925-1930....*, Editura Academiei, București, 2003, p. 453.

justiției aveau cuvântul. Noi am ridicat atunci un mic altar unde se putea vorbi. Cuvântul scris era purtat de-a lungul țării și năzuințele împărătești. Dar după puțin timp un fulger a căzut asupra noastră și ne-a frânt avântul, dar nu ne-a doborât. Azi, când cerul întunecat amenință, când toți slujitorii justiției sufăr, din experiența trecutului strângându-ne forțele, aprindem din nou făclia, pentru ca să se facă lumină în beznă ce ne înconjoară. Avem convingerea că nu este totul putred în templul zeiței Themis și, cu această credință, pornim la drum. Vom scormoni putregaiul și vom avea desigur dușmani, dar fulgerile lor nu ne vor mai atinge, pentru că am devenit imuni. Vom da pe față nedreptățile și sub acoperișul nostru își vor găsi adăpost slovele celor dreți și buni. În rândurile noastre nu se vor strecura patimi politice, pentru că singura politică pe care o facem este aceea a profesiunii noastre. Suntem prea îndrăgostiți de ea ca să o părăsim și prea recunoscători ca să o trădăm. Apariția noastră justifică acest crez. Vor fi mulți de părerea noastră? Adevărați slujitori ai justiției, aveți cuvântul”⁸.

La un an de la reapariție, perioadă în care s-a intenționat o frecvență lunară a tipăririi, I.Gr.Periețeanu sintetizează rolul periodicului: „sărbătorirea unui an dela reapariția unei publicațiuni de specialitate apare în ochii tuturor ca un eveniment de osebită însemnătate. Câtă perseverență și câtă abnegație dovedește această aniversare! Ce eforturi i-au trebuit confratelui distins Cotescu pentru a se sustrage el însuși și a sustrage și pe colaboratorii săi dela

⁸ Direcția, *Cuvânt înainte*, în „Gazeta Tribunalului”, 20 octombrie 1930, p. 1. În același număr, exemplificativ: Gh. Cotescu, *Politica și bara*, la p. 1 – întregul material este o demonstrație vastă, împănată cu multe exemple din viața cotidiană, a următoarelor aserțiuni: „S-a spus că avocatul are două profesii, politica și bara, dar spre a fi dreți trebuie să recunoaștem că dacă le face pe amândouă, atunci nu are niciuna. Ambele sânt exigente și tranzacțiile nu pot decât să dăuneze amândurora. De obicei, pentru sufletele comune, pentru demagogi și oportuniști, bara, care nu le poate da satisfacțiile visate din lipsa lor de chemare, nu este decât o trambulină care-i aruncă în vârtoarea luptelor politice, unde-i așteaptă, mai ales în timpurile de față, onoruri și averi”. De asemenea, X, *Ceva despre unele dimisii* - p. 2 -; Traian Romulus Scriban, *Lăsați d-lor Politicieni în pace, Parchetele și Cabinetele de Instrucție!* - p. 3; Cerber, *Pripeală* - p. 3; Clautius, *Colegele* - p. 4; Justus, *Se tulbură apa* - p. 6 (despre obligațiunile luate înainte de război); xxx *O ținută de rigoare la desbaterile judecătorești. Nu se va pleda cu pălăria în cap și în haine de sport, iar avocatele nu vor mai apare cu brațele goale și prea luxos îmbrăcate* - p. 6; C. Galați, *O lege care ne trebuie* - p. 7; Caton, *Clientela flotantă* - p. 7 - ș.a.m.d.

preocupările luptei pentru trai spre a se devota scrisului, în schimbul singurei satisfacțiuni de ordin moral pe care ți-o dă munca închinată marilor interese ale propriei tale profesiuni, și mai mult, poate, ale magistraturei, care alături de armată constituie reazămul de căpetenie al unei națiuni.⁹ (...) «Gazeta Tribunalului» și-a propus să îndeplinească importantul rol de santinelă a locașurilor din tot cuprinsul țării în care se împarte dreptatea. Înțelege să stea de gardă și să dea semnalul de alarmă. Coloanele ei sânt larg și sincer deschise

⁹ A se vedea, ca arc peste timp pentru evoluția istorică a problematiei, I. Gr. Periețeanu (decanul Baroului la acea dată), *Reforma constituțională a Statului Român*, în „Justiția”, nr. omagial, iulie-august 1938, p. 5 (selectiv, dintr-un articol de mari dimensiuni): „Nu-mi propun să fac, în cadrul acestui articol omagial, o descriere amănunțită a procesului morbid ce a format obiectul celor trei conferințe pe cari le-am rostit în 1934 și 1935 la București și la Brașov (Desorientare și Dibueli; Patologie Socială). E suficient să repet că vechiul nostru regim a oscilat între două politici: o politică de neprevvedere, datorită căreia n`a putut elimina surprizele viitorului; o politică de neprevenire, care a împiedicat anularea evenimentelor ce aveau să vie. Suveranul nostru, care cumulează în persoana Sa un sumum de inteligență, de cultură și virtuți nu se putea să conceapă «o regalitate anonimă, desîncarnată, și fără personalitate», din care decurge, după cum observa temeinic Ch. Maurras, o gestiune administrativă arbitrară, datorită inexistenței unei înalte puteri politice. Suveranul întotdeauna în curent cu treburile publice a deprins, probabil, din bilanțul activității instituțiilor de Stat o crudă realitate, aceia că «numărul exagerat de organe ale văzului creia viziuni discordante și leneșe; iar în ce privește inițiativă, nouă sute de capete excelau în a paralitza o mie opt sute de brațe». Strălucitul rezultat al plebiscitului a dovedit, chiar pentru cei mai îndărătnici, acordul deplin dintre Suveran și Națiune. Norodul, în bunul lui simț elementar, și-a dat seama că numai persoana monarhului, printr-o cumpănită, dar neșovăielnică guvernare (sprijinită de o putere colectivă auxiliară compusă din valori, elanuri și dinamisme) îl poate feri de prăbușirile pe cari le atrag în mod fatal după ele incoerența și instabilitatea. Norodul a înțeles din moment ce, în toate chipurile, e destinat oblăduirii, cea ce interesează e să fie bine guvernat; că primejdiile puterii ori cât ar fi ele de mari sunt un nimic față de riscurile pe cari le implică lipsa de putere. Toate popoarele, observă André Maurois, în desordine, preferă securitatea libertății, cu care n-ai ce face când te-așteaptă hecatomba – Românimea nu putea gândi altfel. Țăranul român, simbolist din fire, adânc pătruns de sentimentul monarhic, a primit noua formulă constituțională exclamând ca țăranul provențial francez: «– Priviți soarele. El singur face să-ncolțească și să se coacă recoltele pe pământ!», «– Priviți turma: Are un singur păstor!» Să ne proslăvim așa dar Soarele și Păstorul. Și să ascultăm cu milă chițăitul cârțiței politicianiste care se zbate buimacă în fața galeriilor și mușuroaielor distruse”.

tuturor voitorilor de bine ce stau dincoace de bară. Nici odată rândurile tipărite ale acestor coloane nu vor sluji drept ițe pentru intrigi și infamii. Din potrivă, au fost, sunt și vor fi cărăruri ideale, spre nobile idealuri profesionale”¹⁰.

Dintre temele dezbătute, unificarea legislativă¹¹, chestiune pendinte în epoca interbelică, a făcut obiectul unor aplecări speciale. Prin filtrul perspectivei unor eminenți profesioniști ai dreptului, contemporani cu evenimentele, putem reconstitui fidel părți din conștiința profesioniștilor dreptului referitoare la o problemă fundamentală a României întregite.

La sfârșitul lui 1930, Gh. Cloni realizează o introducere în problemă: „au trecut atâția ani dela înfăptuirea unității noastre naționale și vedem cu mâhnire că nici până în prezent nu s-a înfăptuit unificarea legislativă, atât de necesară existenței noastre de stat. Ne întrebăm cu toții îngrijorați, pentru ce atâta greutate și întârziere să punem ordine în trebile justiției? Când în Parlamentul nostru, sub diferite guverne, dela încheierea păcii până azi, s-au votat legi nenumărate, unele chiar de infimă importanță, suntem îndrituiți să ne mirăm și să întrebăm: oare, dacă n-a existat, nu există un ministru al Justiției cu mai multă bunăvoință pentru a accelera votarea unificării legislației în România întregită? Chestiunea de timp nu mai poate forma o scuză, căci, dacă e adevărat că pentru o asemenea inițiativă legislativă a fost nevoie de timp, credem că 11 ani ajung și orice altă întârziere, pe lângă neajunsurile la cari suntem expuși, ne creiază și titlul de incapacitate, și mijlocul cel mai nimerit ca inamicii noștri să-l speculeze, în contra consolidării noastre. Ne facem ecoul tuturor, cu grije și drag de această țară și cerem celor în drept și cu răspundere să grăbească cu o oră mai curând această mare operă, să ne dea o lege pentru toți, chibzuită astfel, să împace pe toți fiii acestei țări ca, atunci când hotărârile se vor pronunța în numele M.S. Regelui, ori în numele legii, să fie pronunțate în numele legilor românești, iar nu în numele legilor străine”¹².

¹⁰ I. Gr. Periețeanu, *O remarcabilă aniversare*, în „Gazeta Tribunalului”, XI, nr. 1, 20 oct. 1930, p. 1. Despre personalitatea lui Periețeanu, a se vedea Alex. Velescu, *Bara românească contemporană: Periețeanu*, în „Gazeta Tribunalului”, XIII, nr. 4, 20 ian. 1933, p. 3.

¹¹ O lucrare clasică, Andrei Rădulescu, *Unificarea Legislativă* (Academia Română), Cultura Națională, București, 1927 /44 p.

¹² Gh. Cloni, *Despre Unificare*, în „Gazeta Tribunalului”, XI, nr. 3, 20 dec. 1930, p. 2.

În 1933, chestiunea devenise acută, făcând obiectul unei serii de intervenții („unele contrazicătoare”), dintre care recuperăm, pentru o privire de ansamblu a fenomenului, opiniile unor corifei ai dreptului românesc: „Se petrece acum sub ochii noștri un eveniment căruia nici chiar noi, juriștii, nu îi dăm importanța ce i se cuvine. Se revizuesc toate codurile noastre fundamentale, se schimbă din temelie așezământul nostru legislativ¹³. Cod Civil, Cod Comercial, Cod Penal, Procedură Civilă și Penală se schimbă toate de la o zi la alta, iar «comisiunile mixte» lucrează undeva, într’o sală, în mijlocul

¹³ A se vedea o contextualizare la avocatul Friederich Weinberg, *Spre unificarea legislativă*, în „Gazeta Tribunaletor”, XIII, nr. 6, 20 mar. 1933, p. 2: „Pe birourile Corpurilor legiuitoare s-au depus proiectele de cod civil, cod comercial, procedură civilă, ce urmează să fie votate pe întinsul Țării. Această legiferare este așteptată cu viu înțeles de toți cetățenii țării, fiindcă reprezintă o mare operă socială, o dărâmare de barieră între diferitele provincii, guvernate azi de legiuri diverse, un început de unire în muncă, în justiție, în dreptate. După unirea cea mare teritorială – care a dat expresiunea vie a unității neamului, pentru consolidarea și desăvârșirea întregirii lui, unificarea legislativă completează și desăvârșește visul milenar al poporului român. Baza statului este ideea de justiție – asigurată prin cei mai destoinici fii ai unui neam – magistrații, cărora le este încredințată siguranța statului – viața și avutul cetățenilor, viitorul neamului. Aceiași lege, care sintetizează o normă de orientare – o regulă de manifestare – va fi aceeași de la Nistru până la Tisa și de la Dunăre până la Mare, și spiritul de siguranță, de muncă, de activitate rodnică și fecundă va lua un puternic avânt în fața legiurii uniforme – în fața asigurării dreptului ori unde cetățeanul este pe teritoriul Țării. Cine nu cunoaște desolarea firească și pesimismul periculos care copleșea sufletele și opria pe comercianți să încheie afaceri cu colegii lor din Transilvania, Bucovina, Basarabia și reciproc – tocmai din pricina lipsei de unitate în legiuire, din pricina variatelor și infinit de complicate rudimente de drept, care uluiau pe avocatul care se încumeta să abordeze o apărare în legiurile provinciale? Unificarea comercială, civilă și penală va aduce respectul și siguranța capitalului ca factor de circulațiune; va aduce respectul proprietății și libertatea în activitatea comercială – fără de care nu se poate să existe progres, va stimula inițiativa, va da curs liber activității industriale și comerciale, și va pune frâu pornirilor care prejudiciază interesele cetățenilor și viața lor. Inovațiunile fericite, introduse în legiurile unificate, vor avea un puternic ecou în sufletul cetățenesc și o viață nouă, trepidantă, de activare și de muncă productivă, va fi ecoul prelung și puternic al aplicării legiurilor de unificare. «Gazeta Tribunaletor», apărătoarea dreptului și purtătoarea de cuvânt, ca tribună mândră și liberă a avocaților români, salută această măreață operă de legiferare – creatoare de mari speranțe pentru progresul justiției românești”.

indiferenței generale, cu o febrilitate ce contrastează cu încetineala pusă până acum.

- Foarte bine se face, ar putea riposta un revizionist. Trebuie câștigat timpul pierdut.

- Nu e tocmai așa, ne-am permite noi să răspundem. Nici cele l'alte țări mările n'au reușit încă să-și aibă unificarea.

Dar repercursiunea bruscă cu care d. Ministru al justiției a depus într'o banală după amiază la Cameră teancul de proiecte noi cu mii de articole, și somptuoase expuneri de motive, graba ce pune d. M. Popovici a trece cât mai repede aceste coduri monumentale prin comisiile sale totd'auna descomplectate, ascunde sau o regretabilă ușurință de procedare sau vanitate naivă de a-și lega cu orice preț numele de opera redutabilă a Unificărei. Procedura asta pripită, mie însă îmi e fără teamă că se ascunde și altceva, pe care nu mă sfiesc să-l spun aici limpede. Am credința că toți aceia cari critică și ponegresc spiritul latin al legislației noastre din Vechiul Regat; toți aceia cari, crescuți sub stăpânirea Austro-maghiară au fost siliți să învețe din tinerețe această legislație străină și nu cunosc de loc pe a noastră din regatul liber – se grăbesc să profite de puterea unui guvern prezidat de un ardelean și condus în ale justiției de alt ardelean, pentru a face o unificare după concepția și dorința altui ardelean, care e redactor al proiectelor! (subl. în text)

Spun aceasta în toată cunoștința de cauză. În adevăr, în primii ani de după războiu, când s'a pus problema Unificărei, cine nu-și aduce aminte de campania violentă a fraților din provinciile alipite, contra ideii de a se întinde peste tot legislația noastră românească? (subl. în text) Cine nu-și aduce aminte de nechibzuita atitudine a unora de a propaga concepțiile nemțești și maghiare ca superioare a lor noastre?! Ți se părea că noi am trăit până la 1919 într'o stare haotică, că am avut aici legi arhaice și inferioare, că nu aveam un Stat de drept între Carpați și Dunăre, ci un biet trib barbar oarecare... Se pierduse și mândria națională și simțul măsurii și mai ales bunul simț. «Sau aruncăm la coș codul Napoleon și ne adăpăm la izvoarele de la Buda-Pesta, sau Unificarea nu se face!» iată de ce oamenii noștri politici au ezitat cu drept cuvânt în fața problemei. S'a lăsat mai bine problema să doarmă, de cât să adăugăm încă un izvor de greutate sufletești, la atâtea altele... Am lăsat timpului sarcina să lumineze rătăcirile. Și iată de odată curenții ardelean triumfând. Deși nejurist, d-l M. Popovici într'o bună zi ia repede sub braț teancul de coduri făurit de d. St. Laday, juristul așa de priceput al legilor maghiare, și le aruncă pripit pe masa comisiilor sale parlamentare. Ce spirit domină aceste coduri? Ce concepție generală le-a inspirat? Revizuim și îndreptăm, sau

aruncăm la coș întregul nostru așezământ napoleonian cu care azi Franța trăește destul de bine, pentru a ne aventura în coduri totalmente noi după nu știu ce concepții germano-ungare? Mărturisesc că timpul nu mi-a permis să aprofundez articol cu articol tot teancul de coduri cu care mi-a hărăzit masa de lucru Onor Minister de Justiție. Se cere mult timp pentru așa ceva. Și numai după un minuțios examen al întregii opere poți stăpîni concepția ei bună sau greșită, și poți apoi pași la cercetarea fiecărui articol. Graba cu care s'a procedat și se discută, condamnă la o regretabilă superficialitate lucrarea comisiunilor. De aceea cu regret m'am abținut de a participa la ele.

O largă discuție de presă trebuia să preceadă lucrarea comisiunilor, căci dacă au trecut 12 ani fără mult folos, să nu se uite că proiectul codurilor de azi îl cunoaștem abea de 2-3 luni! Înainte de toate trebuia dezbătută pe larg și sintetic concepția generală a noiei legislații. Aceasta e principalul. A «revizui» nu înseamnă a arunca la coș tot ce ai. A revizui înseamnă a îmbunătăți ceea ce s'a acumulat prin munca atâtor generații. Iar dacă ai vrea totuși printr'un orgoliu imprudent să crezi din temelie o nouă codificare napoleoniană în care Tronchet și Porlalis sunt reprezentați azi prin amicii noștri X. și Y. – rămâne să se examineze mai întâi, de către tot ce viața noastră juridică are mai strălucit, la ce directive generale să ne oprim, ce spirit preferim, ce tendinți sociale încurajăm. Un cod civil nu e numai operă de erudițiune, nu e operă de cabinet. E și operă de guvern, în care tendințele de politică generală și socială își au un rol precumpănitor. Viața fiecăruia dintre noi se așează pe temelii noi.

Citesc însă în „Curierul Judiciar” o serie de articole semnate „Judex”, în care autorul demonstrează sub titlul «Înstrăinarea Codurilor» că actualele noastre coduri au fost complect înlăturate, contrar afirmațiunei din expunerea de motive a d-lui ministru de Justiție. Ceva mai grav: alcătuitoarea nouilor coduri, cari s'a inspirat firește din acele coduri pe cari a lucrat toata viața și pe cari le cunoaște și le admiră: codurile germano-maghiare! Nenumăratele citate exemplifică aceste grave constatări, cari în condițiunile în cari s'a alcătuit codul și procedura civilă, erau de așteptat. Și atunci mă întreb, și rog și pe colegii mei din diversele comisiuni să se întrebe și ei: putem și vrem noi să mergem pe această cale? Am fost și suntem noi așa de inferiori ca legislație încât, înăbușindu-ne o elementară mândrie națională, să acceptăm smeriți concepțiile maghiare? Ce hohot de răs ar fi, cu drept cuvânt, mâine la Buda-Pesta și ce trist certificat de pauperitate ne-ar arunca în față lumea științifică din Apus!

Nu propovăduim aici șovinismul științific. Departe de asta. Dar nu se poate tăgădui că într-o operă de Unificare a unei țări întregite, este și o mare latură politică. Ce facem noi cu ea? Alunecând la discuție articol cu articol am impresia că nu vedem pădurea din cauza pomilor. Și avansăm astfel pe un drum profund greșit, de pe care va trebui să ne întoarcem. Personal am până acum din ceea ce am citit aceeași impresie ca și colaboratorul Curierului Judiciar. Aș fi fericit să-mi schimb părerea când voi isprăvi studiul pacient al codurilor. Dar mă îndoiesc. Până atunci lumea noastră juridică trebuie să se miște. Un cod civil e ceva prea grav ca să-l privim cu indolența noastră cunoscută. Voi reveni.”¹⁴.

„Se anunță în fine ca o realitate Comisiuni și paracomisiuni¹⁵, compuse în bună parte din personaje care acum apar drept capacități de nediscutat, puse să ne așeze și să ne cimenteze sufletul și viața, muncesc, se agită și toarnă în texte toată știința de care sânt capabili. Cinste lor! Această muncă și aceste lumini ne vor da siguranța zilei de mâine. Un lucru însă nu trebuie uitat: că suntem o țară latină și apoi că spiritul latin ne-a ținut și ne ține și că tot acest spirit ne-a unit. Când s’a introdus Codul Napoleon nu ne-am simțit deloc stingheri, deși se părea că ruptura cu trecutul ne va desechilibra. Multe legi din cele care ne cârmuiseră înainte, respinse de noi și de sângele nostru, impuse doar de forța împrejurărilor, au căzut și nu le-am regretat (...) Așa a cerut destinul. În dragostea noastră nemărginită și neprecupețită am îndurat toate lipsurile, ne-am distrus tot ce-am avut mai bun, numai să vedem înfăptuit idealul național. Și când a sunat

¹⁴ C. Xenii, *Unificarea Legislativă*, în „Gazeta Tribunalului” XIII, nr. 8, 20 mai 1933, p. 1. Despre Constantin Xenii, a se vedea Alex. Velescu, *Bara românească contemporană: C. Xenii*, în „Gazeta Tribunalului”, XIII, nr. 5, 20 feb. 1933, p. 3, 4

¹⁵ Despre o „comisiune” mai puțin cunoscută, a se vedea Traian Gh. Dimitriu-Șoimu, *Încercări de unificare legislativă în Balcani*, în „Gazeta Tribunalului”, XIII, nr. 4, 20 ian. 1933, p. 7: „În octombrie 1931, cea de-a doua Conferință balcanică ținută la Istanbul (Constantinopol) a hotărât instituirea unei comisiuni interbalcanice de juriști, pentru unificarea dreptului. Între 11-13 iunie 1932, la Belgrad, s-a organizat o săptămână juridică, la care au luat parte numai delegați din Turcia, Grecia și Jugoslavia (...) La 22 octombrie 1932, Comisia pregătitoare juridică s-a întrunit la București, alegând ca președinte pe d-l V.V. Pella, prof. la Universitatea din Iași și ca secretar general permanent pe d-l Dr. G. Popovici (Jugoslavia) (...) Cu această ocazie s-a emis ideea constituirii unei Uniuni Juridice Balcanice, asupra căreia se va mai discuta. Comisiunea pregătitoare astfel cum și-a început lucrările, permite a netezi terenul și a pregăti unificările legislative dorite”.

ceasul, elanul nostru nu l'am precupețit. În același elan ar fi fost bine ca, în primele zile de bucurie a unirei, să fi întins pe tot cuprinsul României întregite legile acelora ce s'au sacrificat (...), fără condiții, ca o înțelegere a unității neamului, ca o pecetluire a voinței de a crește și trăi, sub acțiunea salvatorului ferment latin.

Până azi am fi avut o unificare perfectă, s'ar fi asimilat tot ce-ar fi fost bun și s'ar fi modificat tot ceea ce n'ar mai fi corespuns timpului și cerințelor de unire.

Ce trist spectacol! Trecând Carpații și intrând cât mai adânc în inima frumoasei și bogatei Transilvanii, dacă împrejurarea va face să vii în contact cu autoritățile judecătorești vei fi străin. Nu vei înțelege nimic sau prea puțin. Legile adaptate intereselor și firei maghiare se aplică și azi. Unirea sufletească se destramă și ea din cauza lipsei de coeziune dintre lege și interesele supreme ale neamului.

O limbă trunchiată, plină de termeni neînțeleși și uneori ridicolă, săracă și imposibilă, circulă prin birourile autorităților judecătorești și cu ea se împarte dreptatea. Este limba legilor sub care românii au suferit, este limba pe care n'o putem primi. Și dacă frații noștri s'au obișnuit cu ea și dacă expresiile tehnice li se par acceptabile... [două rânduri cu lectură nesigură] ..., să nu lase să se întindă ca o pecingine pe corpul viguros al românismului. Luați proiectul de cod civil și studiați-l, veți găsi lucruri de neînțeles, spuse într'o limbă pe care noi n'am cunoscut-o încă.

Credeam că timpul ne va face mai înțelegători. Că dacă s'a pledat mult timp în unele ținuturi într'o limbă care nu era oficială, că dacă în birouri se vorbea așa fel încât tu român nu înțelegeai, că dacă scripturile oficiale erau un adevărat atentat la limba românească, în ziua când va veni unificarea, toți locuitorii României Mari vor trebui să primească o legislație care să fie a noastră, turnată într'o limbă care să nu aibă nimic în comun cu ceea ce a fost în trecut. Nu putem crede totuși că ne-am înșelat în așteptările noastre. Codurile nu vor rămâne așa cum au fost elaborate. Se plămădesc acum și timp este încă, până vor căpăta puterea de lege să se desăvârșească în spiritul neamului și să fie adaptate cerințelor lui vitale.

Știm, e greu de rupt cu trecutul, cu obiceiurile, cu ceea ce am învățat. Dar nu mai este vorba de noi, cei de azi, e vorba și de strămoșii noștri. Noi nu cerem însă prin aceasta concesi și sacrificii dela frații noștri desrobiți, noi cerem înțelegere. Nu prin faptul că suntem miezul în jurul căruia trebuie să militeze supuse toate energiile, cerem să domine spiritul latin, ci pentru că acest spirit este specificul rasei noastre și tot ce s'ar face în contra lui se răzbună și se răzbună groaznic.

Nu spune că legile maghiare, germane sau rusești, cari au cârmuit până acum ținuturile alipite, nu au fost sau nu sunt bune, precum nu putem spune nici de legile engleze sau japoneze că sunt rele¹⁶. Dar ce avem noi comun cu ele?

¹⁶ A se vedea exemplificativ (inclusiv pentru potențialul documentar al revistei), în contextul percepției sistemelor și concepțiilor juridice străine, Valentin I. Popescu, *Realizări fasciste în justiție. Cu prilejul primului deceniu de viață fascistă*, în „Gazeta Tribunalului”, XIII, nr. 3, 1932, p. 6: „Energica mișcare fascistă, de o captivantă și rapidă desfășurare, a știut să imprime manifestațiunilor post-belice un nou ritm de viață și de acțiune, impunând statului italian îndrăznește realizări legislative (...) războiul transformase peninsula italică în prizoniera unor curente incendiare, a căror existență ajunsese să amenințe însuși Statul, lipsit de voință și pradă luptelor sociale. Statul liberal-democrat, cu o tradiție atât de puternică în Franța și realizat cu sacrificiul atâtor secole era considerat în Italia drept o existență împovăraătoare, prilejuind neîncrederea și revolta în contra autorităților publice. Conducătorii gărzilor roșii își propagau tot mai intens opera lor de distrugere și amețiți de succesul primelor victorii soărliau invective murdare Tronului și destrămau organizația Statului prin greve, atentate și ciocniri sângeroase de stradă (...) Întronarea fascistă a fost o cauterizare necesară, aplicabilă în primul rând conștiinței civice, printr-o nouă educație politică și disciplină guvernamentală. Primii ani, cu un caracter de tranziție atât legislativ cât și politic, se rezumă concludent în discursul Ducelui din 3 ianuarie 1925, când schița salvatoarea doctrină a statului fascist. Înainte de a trece la revizuirea legislației generale, noul conducător a socotit mai întâi să-și impună noua concepție de Stat, făcând aspre rechizitorii doctrinei individualiste, perimată și păgubitoare. Pe ruinele statului liberal-democrat el înalță tânărul stat fascist, care nu vedea în individ decât un mijloc de realizare a scopurilor sale proprii, o forță utilă numai întrucât se identifică necesităților vieții naționale. Individul nu mai valorează decât ca un instrument al Statului, aceasta fiind suprema formulă de o dominantă austeritate. Cu această lapidară concretizare a doctrinei sale, Nimic în afară de Stat, nimic contra Statului, conducătorul Italiei fasciste trece la stricta aplicare a principiilor sale și numai prin câteva legi modifică tradiționala fizionomie a organelor fundamentale de Stat. În primul rând, prin legea din 24 Decembrie 1925 asupra prerogativelor Șefului Guvernului își atribuie un rol decisiv în guvernarea fascistă. Între miniștri există mai mult decât o simplă solidaritate formală, există o unitate de direcție și de acțiune, o coeziune programatică ce dă ce (...) format din reprezentanții principalelor organizațiuni și prezidat de Șeful Guvernului, marele Consiliu al Fascismului a dobândit cu timpul și mai ales prin legea din 14 Decembrie 1929, delicate funcțiuni, în special cu caracter politic. Partidul se identifică tot mai mult cu Statul. Numai după această reîntinerire a Statului în spiritul doctrinei anti-individualiste, activitatea legislativă se manifestă și în

Interesul neamului – și numai de el trebui să vorbim când e vorba de o înfăptuire așa de mare – nu cere oare să i se dea aceea ce este specific lui, ca ceva natural? Și dacă este așa, de ce oare să năpădească legiuirile de mâine un spirit străin nouă, străin nouă românilor care am știut trăi și muri pentru păstrarea specificului nostru național? De ce mâine, inerente modificări și puneri la punct, când azi cu o înțelegere mai bună a rostului acestei opera, s’ar putea face aceea ce trebuie să se facă?

Membrii onoratorilor comisiuni și subcomisiuni, savanți de marcă sau improvizați de diferite partide, să nu uite în primul rând că sunt români și că stau în fața viitorului să fie judecați. Nu cerem să se facă abstracții de tot aceea ce știința și experiența a dovedit ca bun, dar cerem să se primească numai ceea ce se poate armoniza cu sufletul și tradițiile noastre, pentru ca legea să nu fie o abstracție abia înțeleasă și tălmăcită de specialiști, ci o necesitate țâșnită din intuiția poporului.

Numai atunci cei însărcinați cu această mare operă vor putea spune că și-au făcut datoria către neam, numai atunci vor bine merita dela cei ce ne vor fi urmași. Suntem la o răspântie a istoriei. Azi popoarele se silesc să se afirme printr’o unitate sufletească și legislativă desăvârșită, pentru ca această închegare să reziste curentelor de destrămare pornite cu atâta cerbicie din tabăra celor învinși. Ori ce slăbiciune și ori ce neînțelegere a marilor clipe pe care le trăim, poate să aibă urmări incalculabile.

Legea este cimentul care ne leagă sufletele. De aceea atenția trebuie să ne fie încordată asupra acestui material. Noi, cei ce ne facem datoria strigând deocamdată decepția ce ne-a cuprins, când am văzut cât de înstrăinate ne sunt codurile ce ni se pregătesc.

celelalte direcții a vieții juridice și reforma generală a codurilor Italiei începu prin codurile penal și de procedură penală, ce-au și intrat în vigoare la 1 Iulie 1931. O legiferare nouă stă la baza tuturor organizațiunilor, coordonând în acelaș spirit diversele forme de viață. Statul fascist, condus de o experiență matură și ridicat prin sacrificiul atâtor energii tinere, și-a sărbătorit luna trecută zece ani de biruință. Prin prețuirea tineretului azi și cultivarea lui într-un spirit de justiție socială, Italia își asigură însuși viitorul ei de mâine”. O ultimă abordare românească, Carmen Escu Müller, Evaluări ale opiniei publice românești asupra fascismului italian (1922-1943), Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2016 /414 p./. (lucrare ce își justifică doar parțial titlul; în fapt, sunt „unele” evaluări [„unele percepții” fiind și mai adecvat], cercetarea fiind făcută pe baza studiului unui număr destul de limitat de periodice).

Așteptăm cuvântul marilor noștri juriști, magistrați și avocați, cărora le punem cu dărnicie și cu dragoste coloanele noastre la dispoziție¹⁷.

„La sub-comisiunea Dreptului Comercial, de când am început să particip la lucrări, mi-am dat, după puteri, prinosul meu de muncă și de experiență. Ante-proiectul Codului Comercial nu e susceptibil de criticele aduse celorlalte proiecte. S’a ținut seamă de observațiunile făcute, de doctrină, de stadiul jurisprudenței. Toți membrii și referenții Consiliului legislativ, magistrați, avocați, reprezentând diferite partide, iau efectiv parte la lucrări. Dar... E un «dar» la mijloc. Lozinca este: «iute». Dacă germanii, când e vorba de război, întrebuițau cu predilecție «Und jetzt Rasch!», când a fost vorba de legiferare au mers foarte, foarte «langsam». Dovada, Codul lor Civil.

Iuțea cu care în cele patru secții ale Senatului Comisiunile lucrează la Codificare, este periculoasă pentru articolele de legi. Articolele de legi nu sunt articole de ziar, scrise în viteza zilelor care trec. Ele vor trebui să guverneze viața economică și socială a unei țări, decenii. Pilda o avem: Codul Civil de vre-o 70-80 de ani, Codul Comercial de circa 50 de ani etc.

Articolele de Cod trebuie să reziste încercărei vremii. Ele nu seamănă cu acel frunziș pe care Octombrie îl îngălbenește și Noembrie îl alungă!

Este bine că opera Consiliului Legislativ a dat ochii cu critica altora. S’au adus observațiuni din practica de toate zilele, s’au modificat textele propuse după nevoile actuale ale societății noastre. De-abia acum fiecare Cod în parte trebuie armonizat. Trebuie puse în concordanță textele admise, pentru ca dintr’un cod să facem ceva unitar. Ori cât de vigilentă ar fi o comisiune compusă dintr’atâtea persoane, scapă contradicțiuni între numeroasele articole cari formează un Cod.

Și-apoi: Coordonarea Codurilor între ele. Deși odăile la Senat sunt vecine, comisiunile lucrează în mod deosebit. Textele elaborate de fiecare în parte trebuiesc coordonate. Altfel ne vom trezi cu «Unificarea» fiecărui Cod în parte și cu deosebiri de concepții între Coduri. Ni s’a atras atențiunea asupra multor nepotriviri între modul de a vedea a unei Comisiuni din camera vecină. Să se ție seama acum de observațiunile făcute. Lucrările acestea pregătitoare sunt prețioase. Să se coordoneze apoi Codurile între ele. Să se ție seamă acum de

¹⁷ Gh. Cotescu, *Tot unificarea legislativă*, în „Gazeta Tribunaletor” XIII, nr. 8, 20 mai 1933, p. 1.

observațiunile făcute. Lucrările acestea pregătitoare sunt prețioase. Să se coordoneze apoi Codurile între ele. Să se puie în evidență contrazicerile dintre Coduri cari să fie supuse plenului tuturor comisiunilor. Numai astfel nu vom avea o unificare neunificată și nu vom fi siliți a recurge mereu la parlament pentru a se putea armoniza diferitele coduri. Modificările ulterioare și punerile la punct vor strica frumusețea operei, vor da aparența de cârpeală unui monument care trebuie să iasă desăvârșit, dela început, din mâna specialiștilor.

A trecut destul timp peste noi dela întregirea neamului ca din experiența trecutului și cu înțelegerea nevoilor neamului și a situațiilor să fim capabili să dăm un monument legislativ încheiat și unitar, tot astfel după cum este și sufletul poporului întreg¹⁸. Deci să nu ne grăbim.

Desigur că oricare Ministru are dorința de a-și lega numele de unificarea legislativă. Să nu uităm, și aceasta o spunem încă odată, că legile de bază ale unui popor nu sunt efemere ca o dispoziție ministerială sau ca o lege specială. Ele dăinuiesc decenii și veacuri. Vom avea ante-proiectul eșit dela aceste comisiuni. Infans conceptus al legislației românești să-și facă gestația. Să dăm, ca la romani, funcțiunea de curator veniris tuturor celor care nu-și leagă numele de el, dar să nu grăbim nașterea.

Altfel nu vom avea pruncul zdravăn pe care țara îl așteaptă. Ar fi păcat! Pentru munca ce o depunem și pentru bunele noastre intenții, ar fi păcat“¹⁹.

Prezentată încă în unele producții istoriografice în mod empatic (uneori de-a dreptul idilic), perioada interbelică a reprezentat, pe lângă momentul astral în care teritoriul geografic s-a suprapus cel mai aproape de fidel (deși nu integral) teritoriului etnic-istoric locuit de români, un model de evoluție neunitară, formată din hopuri, șocuri și bruscări – uneori acestea putând reprezenta și spectaculoase salturi înainte.

¹⁸ În același sens, a se vedea și Aureliu M. Eliescu (avocat, fost deputat și senator), *Ceva despre unificarea legislativă*, în „Gazeta Tribunalului” XIII, nr. 9, 20 iun. 1933, p. 1: „(...) Prima grijă va fi să se facă unificarea; legea unificată nu va fi perfectă; dar ce e perfect pe lume? (...) Legea cea mai bună, după părerea mea, este aceea care reese în mod firesc din viața poporului la care se aplică. (...) D-lor Legislatori, mai lăsați teoriile care sunt desigur interesante și frumoase, și aplecați-vă ochii la realitățile triste, pe care o bună legiuire trebuie să le înlăture”.

¹⁹ Gr. L. Trancu-Iași (avocat, fost ministru), *Unificarea legislativă*, în „Gazeta Tribunalului” XIII, nr. 9, 20 iun. 1933, p. 1.

La jumătatea interbelicului românesc, justiția era una dintre zonele de suferință ale societății. Dintre multe aspecte tematice dezbătute în epocă (cea a accesului la justiție, a accelerării justiției, a veniturilor magistraților și avocaților – subiecte practic neabordate în istoriografia românească), unificarea legislativă rămânea dezideratul fundamental. Desigur, accepțiunea terminologică intenționată în materialul de față este aceea de desăvârșire a unificării legislative, deoarece, pe lângă reperul constituțional impus în 1923 de Partidul Național Liberal, o serie de măsuri legislative considerate urgente (spre exemplu, în domeniul organizării teritorial-administrative, al organizării justiției, în domeniul dreptului penal) au fost realizate și s-au constituit într-un fundament al evoluției societății; diferențe de evoluție legislativă au existat atât între provinciile românești reintegrate Statului Român, cât și între domenii de activitate în sine, existând astfel atât diferențe „orizontale” cât și „verticale” (diferențe identificabile și la vecinii noștri).

Cauzele acestor întârzieri au o anumită complexitate, nefiind doar cauze determinate de interese partinice, cum s-a reținut majoritar în istoriografia românească. Neînțelegerile dintre profesioniști (vizibile, parțial, și în expunerile de față), conflictele de concepție și tehnică legislativă (acestea fiind intra- și trans-partinice) au concurat, alături de factorii politici într-adevăr determinanți, la întârzierea desăvârșirii unificării legislative.

Anul 1933 avea să marcheze intrarea într-o zonă politică contondentă, atât intern cât și extern, degradarea continuă a climatului de securitate făcând ca desăvârșirea unificării legislative intenționate să se realizeze altfel decât în termenii preconizați, multe realizări în acest domeniu fiind expresia unor imperative politice de moment.

Mărturiile documentare recuperate prin materialul de față vin să completeze imaginea despre evoluția României întregite în ansamblul ei, din prisma unei probleme specifice, dar de interes general, dezbătută de unii dintre corifeii dreptului românesc grupați în jurul prestigiosului periodic de specialitate „Gazeta Tribunalelor”²⁰.

²⁰ A se vedea, recent, o valorificare a potențialului revistei – George Lascu, „Profesiuni nepotrivite”. O dezbateră privind femeia avocat la mijlocul interbelicului românesc, în „Anuarul Marinei Române” XXI, 2018, Editura Muzeului Național al Marinei Române, Constanța, 2018, p. 216-233.

LEGISLATIVE UNIFICATION IN THE PERCEPTION OF PROFESSIONALS FROM THE „GAZETA TRIBUNALELOR” (1933)

Abstract

After the Great Unification of 1918, the efforts of the Romanian State were channeled towards the struggle of completing the unification by, among other things, obtaining a unitary legal framework. The entire interwar period was marked in the legislative plan by efforts to achieve complete legislative unification. In 1933, in the pages of the legal journal "Gazeta Tribunalelor" (1919-1944), some of the leaders of Romanian law (Gh. Cloni, C. Xenii, I. Gr. Periețeanu, Gh. Cotescu, Gr. L. Trancu-Iași) debated this fundamental issue in a series of articles.

Keywords: legal unification, Great Romania, interwar period, debates.